

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

6. Фаловська І. Д., Бойчук М. Ф. Психологічна готовність майбутніх педагогів до реалізації завдань інклюзивної освіти. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Т.2. №4. С.176-183. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.26>

7. Cagran B., Schmidt M. Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*. 2011. Vol. 37. Iss. 2. P.171-195.

УДК: 159.9

Черножук Ю.Г.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Міщенко Г.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПАРАМЕТРІВ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ РІЗНОЇ СТАТІ

Анотація. У статті розглядаються співвідношення параметрів креативності підлітків різної статі. Автори аналізують поняття креативності як комплексної психологічної характеристики, що включає швидкість, оригінальність, гнучкість мислення, здатність до метафоричності тощо. Особливу увагу приділено психологічним аспектам креативної особистості в

перехідному віці – сенситивному періоді розвитку творчих здібностей. У процесі емпіричного дослідження встановлено статистично значущі позитивні кореляції між окремими параметрами креативності. Отримані результати підтверджують припущення про взаємозв'язок і взаємодоповнення цих психологічних характеристик, що акцентує увагу на важливості їх комплексного розвитку.

Ключові слова: креативність, творче мислення, підлітковий вік, творчість, стать, підлітки

Abstract. The article examines the interrelation of creativity parameters among adolescents of different genders. The authors analyze the concept of creativity as a complex psychological characteristic that includes fluency, originality, flexibility of thinking, the ability to use metaphors, and more. Particular attention is paid to the psychological aspects of a creative personality during adolescence – a sensitive period for the development of creative abilities. The empirical study revealed statistically significant positive correlations between specific parameters of creativity. The obtained results confirm the assumption of the interrelation and complementarity of these psychological characteristics, emphasizing the importance of their integrated development.

Key words: creativity, creative thinking, adolescence, imagination, gender, teenagers

Креативність (лат creatio – «створення») – це здатність індивіда породжувати багато нових,

різноманітних, незвичайних ідей, відмовлятися від традиційних схем мислення, швидко розв'язувати проблемні ситуації в умовах діяльності, яка не обов'язково цього вимагає. Креативність входить до складу загальних здібностей поряд з інтелектом і здатністю до навчання [4].

До складових креативності належать: 1 швидкість мислення (кількість ідей, які виникають за одиницю часу); 2 оригінальність мислення (здатність продукувати «рідкісні» ідеї, які відрізняються від загальноприйнятих, типових відповідей); 3 сприйнятливість мислення (чутливість до незвичайних деталей, протиріч і невизначеності, а також готовність гнучко і швидко переходити від однієї ідеї до іншої); 4 метафоричність мислення (готовність працювати в фантастичному, «неможливому» контексті, схильність використовувати символічні, асоціативні засоби для висловлювання власних думок, а також уміння в простому бачити складне і, навпаки, в складному – просте).

Особистість креативного типу відрізняє певний набір психологічних властивостей.

1. Незалежність (особистісні стандарти важливіші, ніж стандарти групи, суспільства). Звідси, незалежність оцінок і суджень креативів.

2. Відкритість розуму, готовність повірити у власні і чужі фантазії, чутливість до всього нового і незвичного.

3. Висока толерантність до невизначених і не вирішених ситуацій, конструктивна активність у їхньому вирішенні.

4. Розвинуте естетичне почуття, прагнення до прекрасного.

5. Впевненість у власних здібностях, самоповага.

6. Сила характеру, схильність до ризику.

7. Наявність в поведінці як жіночих, так і чоловічих рис.

8. Психічна неврівноваженість, невротичність, тривожність.

9. Низька соціальна адаптивність і зрілість.

10. Схильність до психофізіологічного виснаження в поєднанні з максимальною самовіддачею.

11. Внутрішня мотивація діяльності [4].

Креативність, як загальна здатність до творчості, є однією з системоутворюючих властивостей особистості. Значний внесок у вивчення феномену креативності зробили Дж.Гілфорд, Н.М.Ільїна, В.В.Клименко, Дж.Куніоса, С.Д.Максименко, А.Маслоу, В.О.Моляко, Ж.Піаже, Р.Стернберг, В.А. Романець, Е.П.Торренс та ін.

Н.М.Ільїна показує, що креативність є багатогранним процесом, який вимагає гармонійного поєднання інтелектуальних, емоційних, мотиваційних компонентів. Вона акцентує увагу на важливості створення сприятливих умов для розвитку креативності і творчого потенціалу, зокрема через освітні та виховні практики. У своїх працях дослідниця розглядає ключові аспекти : роль психічних процесів, особливості творчої

особистості, мотиви та розвиток і становлення креативності [2].

На думку В.В. Клименка, механізм креативності формується через поєднання душі і тіла, а саме емоцій, уяви, процесу мислення та енергетичного потенціалу. Його основна функція – забезпечення обміну інформацією та енергією в процесі розв’язання завдань. Важливо що цей механізм не має вікових обмежень. Автор вважає, що творчість як механізм знаходиться в кожній людині і перебуває в потенційному стані. Ці стани спонтанно змінюють один одного тобто пасивний переходить в активний. Однак його робота може пригальмовувати через надмірні навантаження, хвороби. Коли організм відновлюється механізм творчості знов активується. Це не фізичний орган, а складова особистості, яка визначає її творчу активність. [3].

Серед зарубіжних вчених що вивчали феномен креативності найбільш відомі Дж.Гілфорд та Е.П.Торенс. Вони розглядали творче мислення як здатність притаманну всім людям, але таку, що потребує розвитку і стимулювання. Гілфорд пов’язав поняття креативності з дивергентним мисленням, тобто здатністю особистості генерувати багато різних нетипових ідей для розв’язання однієї проблеми. Він виділив основні параметри креативності: здатність до виявлення і вірної постановки задач, оригінальність, гнучкість, розробленість, генерування великої кількості ідей, бачення завдання з різних точок зору. Е.П.Торенс видокремив чотири ключових компоненти творчого

мислення: оригінальність, гнучкість, розробленість та швидкість [4].

У XX-XXI століттях креативність ретельно вивчається дослідниками різних країн і шкіл. Однак, недостатньо вивченими досі залишаються, наприклад, диференціально-психологічні відмінності досліджуваних за ознакою статі [1]. Тому метою нашого дослідження є вивчення індивідуально-типових особливостей креативності осіб різної статі. Всі вони належать до підліткового віку.

Цей віковий період називають «другим народженням особистості». Завершується дитинство, починається перехід до дорослості. Настає «криза перехідного віку». Активно формується характер, йде розвиток вольових якостей, разом з тим, одні якості помітно переважають над іншими, що призводить до виникнення акцентуацій характеру і дезадаптаційних форм поведінки. Відзначається нестійкість емоційної сфери, «сплески» емоцій і настроїв.

З'являється «почуття дорослості» (підліток вже не дитина, але ще не дорослий). Спостерігається прагнення до самостійності, самовираження, самоствердження (часто-густо за всяку ціну і, насамперед, через схильність до ризику). Підліток прагне пізнати себе (самопізнання) та інших людей. Результати часто виявляються незадовільними. Підлітка не влаштовують ні власна зовнішність, ні здатності, ні вольові якості, ні успіхи в навчанні. Він незадоволений відносинами з однолітками, положенням серед них, звинувачує себе в нездатності контролювати власну поведінку і т.ін. Все це

викликає у підлітка глибоке невдоволення собою. Розвивається самосвідомість, схильність до рефлексії. Підліток характеризується підвищеною суттєвистістю і конформізмом, потребує психологічної підтримки оточуючих (слабкому «я» потрібно сильне «ми»).

Формуються власні погляди, освоюються нові норми поведінки і відносин з людьми. Підліток вельми критично оцінює оточуючих, особливо дорослих, «змагається» з ними, прагне діяти наперекір їх бажанням і вимогам. Він протиставляє себе батькам, відділяється від їхнього світу, вимагає незалежності, поваги до своїх таємниць (емансипація від батьків), що часто призводить до конфліктів. У поведінці підлітка виявляються негативізм, грубість, агресивність, жорстокість. Симптомами кризи можуть бути також замкнутість, «відхід у себе» в спробі уникнути неприємних контактів з оточуючими і, насамперед, із значущими дорослими (вчителі, батьки).

У той же час підліток прагне, як можна швидше стати дорослим, він наслідує дорослим в зовнішньому вигляді і манері одягатися, і т.п. (феномен «зовнішньої дорослості»), При цьому навчання, оцінки часто відступають на другий план, відвідування школи стає неприємним обов'язком.

Відбувається інтенсивне статеве дозрівання, розвиток статевої ідентифікації (усвідомлення приналежності до певної статі). З'являються сексуальні потяги, інтерес до протилежної полу. З огляду на розвиток особистості підліткова криза, як попередні та наступні вікові кризи, є абсолютно нормальним явищем,

проте, відрізняється від них більшою гостротою і тривалістю [5].

Підлітковий вік є унікальним для вивчення феномену креативності оскільки в цей час відбуваються активні зміни у формуванні особистості. Він триває приблизно з 10 до 19 років залежно від країни, культури, домінуючої релігії і є особливим періодом в житті людини. Цей період вважається сензитивним для розвитку креативності особистості [5].

Відповідно до мети дослідження були визначені наступні його завдання: 1) уточнити зміст поняття «креативності» у психологічній літературі; 2) проаналізувати основні концепції креативності; 3) здійснити емпіричне дослідження креативності підлітків різної статі надати психологічну інтерпретацію його результатів.

Для розв'язання завдань дослідження було використано такі методи: теоретичні – теоретико-критичний аналіз літератури з теми дослідження; зіставлення, узагальнення і синтезування здобутої інформації; емпіричні – спостереження, бесіда, тестування, що застосовувалося з метою вивчення креативності досліджуваних; статистичні – обробка та узагальнення даних емпіричного дослідження. В якості психодіагностичних методик були використані: Методика діагностики особистісної креативності Є.Є.Тунік, тест «Креативність» Н.Вишнякової та Тест творчого мислення П.Торенса. У виборці прийняли участь 45 осіб, що проживають у м.Одеса. З них 21 хлопець і 24 дівчини віком від тринадцяти до

дев'ятнадцяти років. Тестування проводилося в офлайн форматі. Були створені сприятливі умови в безпечному зручному просторі. Перед наданням бланків була проведена інструкція щодо заповнення згідно мануалів методик.

За результатом емпіричного дослідження був проведений статистичний кількісний аналіз Пірсона за допомогою комп'ютерної програми SPSS 23.0 for Windows. Отримані значущі коефіцієнти кореляції між показниками креативності. Отже показник швидкості додатно на 1 % рівні пов'язаний з показником оригінальності образу Я реального. Показник оригінальності корелює з параметром уяви. Зв'язок між показником гнучкості та уявою теж присутній на рівні 1%. Також спостерігаються взаємозв'язки на рівні 5 % між параметрами швидкості і оригінальності, гнучкості та емоційності, розробленості та уявою. Показник інтуїції демонструє 5% зв'язок з показником оригінальності.

Кількісний аналіз допоміг встановити взаємозв'язки між окремими показниками креативності. Виявити, що вони у здебільшому мають позитивний характер.

Література:

1. Богдан Ж., Мовчан Я. Гендерна психологія: навчально-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2021. 155с.

2. Ільїна Н.М. Психологія творчості та обдарованості: навчальний посібник. Видавництво Університетська книга, 2023. 234с.

3. Сова М.О., Деніжна С.О., Петухова І.О. Психологія творчості: навчальний посібник. Ірпінь: Державний податковий університет, 2022. 392с.

4. Черножук Ю.Г. Властивості особистості вчителів із різною креативністю. *Габітус*. 2024. Вип. 63. С. 128-132.

5. Черножук Ю.Г. Предметний інтелект старшокласників різної статі. *Габітус*. 2023. Вип. 47. С.84-88.

УДК 159.9

Черножук Ю.Г.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Новіцька К.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ З КРЕАТИВНІСТЮ

Анотація. У статті досліджується взаємозв'язок між соціальним інтелектом та креативністю особистості, розглянуто теоретичні основи понять «соціальний інтелект» і «креативність», висвітлено підходи провідних дослідників до їхнього розуміння. У

Філонова К.С. Співвідношення показників схильності до саморуйнування з факторами особистості.....	310
Черножук Ю.Г., Сидоркіна Н.С. Зв'язок самоефективності та інтелекту особистості.....	321
Шварц А.І. Психологічна проникливість і емоційний інтелект.....	328
Якубовська Н.М. Копінг-стратегії осіб з різною схильністю до пасіонарності.....	337

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Корнійчук А.М. Життестійкість дорослих членів сім'ї як чинник формування позитивних взаємин з дітьми.....	346
Лещенко І.А. Емоційне вигорання батьків, які виховують дітей з цукровим діабетом і типу.....	355
Максименко Ю., Баран О. Психоемоційний стан осіб, які переживають кризу середнього віку.....	363
Масименко Ю.Б., Дойсан-Коровьонкова Н.В. Вплив особистісних факторів на схильність до маніпулятивної поведінки студентів.....	371
Масименко Ю.Б., Долженков О.О. Взаємозв'язок навчальної мотивації, копінг-стратегій та рівня емоційного вигорання у здобувачів.....	382
Максименко Ю.Б., Євсєєв М.О. Індивідуальні психологічні особливості проявів альтруїзму у підлітків.....	392
Санніков О.І., Юрчак А.О. Спонтанність як структурна складова рішимості особистості	402
Сапожнікова І.А. Агресивність підлітків різної статі: диференційний аналіз.....	413
Тарасенко А.М. Психологічні кореляти соціального інтелекту: емоційна стабільність, емпатія, відкритість і соціальний самоконтроль.....	422
Ткаченко О. Характеристика актуального стану сформованості комунікативного компоненту готовності педагогів до інклюзивного навчання дітей з ООП.....	431
Черножук Ю.Г., Міщенко Г. Співвідношення параметрів креативності підлітків різної статі.....	439
Черножук Ю., Новіцька К. Зв'язок соціального інтелекту з креативністю.....	448